

Bálint Sándor gyűjtőúton délszláv asszonyok között

ERDÉLYI ZSUZSANNA

BÁLINT SÁNDOR IDÉZÉSE

(1904—1980)

Bálint Sándor 1979. október 30-án kelt levelében ezt írja nekem: „...Bizony, aki követni akar Engem, föl kell venni a maga kereszttjét, életünk legmagasztosabb feladatát”. Előzőleg tudattam vele, hogy az uram hirtelen súlyos betegsége és műtétje miatt nem vehetek részt a szeretettel tervezett kunszentmártoni együttléten, a tiszazugi tanácskozássorozat az esztendei megbeszélésén.

Bálint Sándor hozzám intézett szavai mögött nem a tanítás tiszta eszmeisége húzódik meg, hanem egy élet lázongás nélkül és alázattal vállalt szenvedéseinek a krisztusi magatartás etikai magasságába emelt lélektisztító élménye. Ismerte a tanítást, de ismerte annak a napi lét mindenkori súlyos tartalmaiban való visszautkröztetési képességét, azaz saját magára vonatkoztatva érvényesítését. Értette a Szót és azonosult volna azzal, amit Alszeghy Zoltán olyan szépen fejez ki *A keresztes és a mai ember* című írásában (Szolgálat, 1977. húsvét): „Két egymást keresztező vonal még nem az, amit mi hívő emberek keresztnek mondunk. Két kereszthebe fektetett gerenda még nem keresztes. Az átkozódva hordozott megalázó szenvedés nem keresztes. A természetben nincs keresztes, ott csak a keresztes anyagát találjuk meg. Az egymást derékszögben metsző, összerótt gerendák, a húsunkban vájkáló szenvedés akkor válik keresztté, mikor az Úr Jézus szenvedésére és halálára vonatkoztatjuk, amiatt tiszteljük, amiatt hordozzuk.”

Immár egy esztendeje, hogy nincs közöttünk Bálint Sándor, aki különösen nehéz utolsó évtizedeiben oly eredményesen tudott dolgozni „Krisztus keresztjének fényében, annak ereje által”. Testileg végérvényesen eltávozott, de szelleme közöttünk él. Emlékét nemcsak most idézzük, hanem valami módon szüntelenül „éljük”. Tesszük ezt, amíg élünk és élnek azok, akik ismerték és szerették. Mert Bálint Sándor az az ember, aki halálában is egyre élőbb lesz. Életében szerény, alázatos ember volt, elfogadta a viszonylagos magányt. Lelassult életmenetét igyekezett kamatoztatni. A csönd éveit is kihasználta. A magány időszaka mégis megviselte, mert megfosztotta őt egyik fő tevékenységi körétől. Attól, ami életének nagyrészt értelmet adott, mégpedig az emberi kapcsolatok nyújtotta értelmet, amelynek forrása a benne levő nagy emberszeretet és az ebből kinövő vágy: a nevelés-oktatás igénye. Meggyőződéssel vallotta, hogy mindazt, amit tudásban, ismeretanyagban főlhalmozott, nem az övé pusztán, nem tekinthető öncélú szerzésnek. Tovább kell adni, fiatal agyakban kamatoztatni. A tárgyi tudást éppen úgy, mint az életnek, azaz emberségnek értését. Nem véletlenül tekintette magát elsősorban tanárnak, és látta fő célját a tanításban. Született pedagógus volt. Azt mondta erről az egyik utolsó rádióbeszélgetésben, hogy ha még egyszer élne, akkor is pedagógus szeretne lenni, *magister*, hogy az emberek szemét kinyissa, rányissa az életre, az élet szépségeire, értelmére. Hogy mennyire élte, amiről beszélt, jól jellemzi életéről adott summázata: „Borúra derű. Sokszor úgy látszott, hogy sikertelen, de aztán rájöttem arra, hogy a kudarcok, a sikertelenségek is látszólagosak voltak, mert ugye helyreigazítódott, egy bizonyos idő után, minden.”

Valóban helyreigazítódott minden, begyógyult a seb. Ha nem is lehetett olyan állandó, mély kapcsolata a fiatalsággal, mint szeretne volna, ha nem tudott is úgy részt venni város, Szeged szellemi életében, ahogy a város leghíresebb fiának kijárt volna, lassan megbékélt sorsával. E megbékélés új célratorés, az intenzív tudományozás életét legeredményesebb korszakát hozta meg, a nagy alkotói periódust. A katedra nem tudta volna úgy biztosítani ezt a műhelymunkát, mint a nyugdíjas állapot. Sokat beszélünk ezekről a dolgokról; nehéz kérdések, belső vívódások, sorsgondok (anyagiak is) kerültek terítékre. De terítékre kerültek a fölismerés, az elfogadás, a belenyugvás felsőbb értelmet kereső miért-láncolatának szemei, majd élet kínálta feleletei. Tudta, hogy sem az egyén, sem a közösség életében semmi nem történik ok nélkül, s hogy valamiféle oksági viszony rendjében alakul az emberi sors s alakul az ő sorsa is. Miértjeire megkapta a választ: soha nem látott lelkesedéssel kezdett dolgozni, életpályája még rendszerbe nem foglalt eredményeit összesíteni. Ma már tudjuk, hogy a korai nyugdíjazás tette lehetővé a Bálint Sándor-i célkitűzés-kutatás kiteljesedését. Hatalmas összegző művek születtek az utolsó 15 év alatt. Sok évtizedes, mi több, fél évszázados bűvárokodásának, szakadatlan anyaggyűjtésének szüretje következett és főleg két nagy területen jelentkezett: a *szülőföld vizsgálatában és a szakrális néphagyomány viláqában*. Mindez a következetesség jegyében úgy, ahogy az előzetes tudományos tevékenység nyomvonalából kezdeteiktől kitetszett. Ha kézbe vesszük Péter László 1974-es kitűnő bibliográfiáját, azt látjuk, hogy e nagy művek megírásának feltételei eleve adva voltak, több mint 350 cikk, résztanulmány, monográfia tanúsága szerint. Azt is látjuk, hogy az említett két nagy témakörnek eleve elkötelezte magát. Több mint fél évszázadon át tanulmányozta, elemezte Szeged városa életét, a szegedi tájat, a kirajzás létrehozta Homokországot, együttesen a „szögedi nemzet”-et. Mindezt egy nagy múltú, a nemzeti művelődésben is szerepet játszó mezőváros történeti, művelődéstörténeti, társadalmi, néprajzi összefüggéseiben, de legalább annyira mezőgazdasági, kereskedelmi kapcsolataiban. Gondoljunk csak az Erdélyből irányuló sókereskedelem, -szállítás jelentőségére a város fellendülésében. Mindezzel párhuzamosan foglalkozott a népi hitvilág, a népi vallásosság múltbeli és jelen formáinak megismerésével és megismertetésével, társadalmi funkciójával.

Vállalt célkitűzéseinek elegett tett még akkor is, ha tudjuk, hogy be nem fejezett művek hevernek hagyatékában sorsukra várva. Tudom, hogy dolgozott Szeged barokk kori műveltségi helyzetén, az alsóvárosi kolostor és templom történetén, a *Szegedi szótár* bővített kiadásán, a magyar búcsújárás-zarándoklás történetén. Távolabbi, de már bőséges anyagháttérrel terve volt a humorosnak ható téma megnevezés: a hétszentség folklórájának megírása.

A félig kész, vagy csak tervbbe vett munkák ellenére sem tekinthetjük Bálint Sándor munkásságát befejezetlennek, mert a két jelzett területen alapkatatási értéket adott, nem beszélve más szakmaközi témát érintő írásairól. Ha szomorúan

gondolunk is a meg nem született könyvekre, vigasztaljuk magunkat a meglevőkkel és azzal a gondolattal, hogy még így is hatalmas értéket adott Szegednek és a magyar tudománynak. Kevés hazai városnak volt ilyen tudósa és szerelmese. Ha erre az állandóan forrponon levő buzgalomra gondolunk, egy káti mondat kívánkozik a Bálint Sándor-i szándék indítékára: úgy szerette Szegedet, hogy egy egész hosszú életet szentelt múltbeli élete föltárásának. Nem véletlenül írta műveiben a város szót — ha Szegedre vonatkoztatta — nagy V-vel: Város. E Város, e rangos *civitas regia* — benne urbs-i központúsággal élt. Úgy, ahogy a római birodalom polgárainak, vagy később a világ katolikusainak lelkében Róma, az Urbs. Soha nem éreztem nála modorosságnak a nagybetűvel írt Város szót. Bálint Sándorban nem volt semmi erőltettség. Nyíltan adta magát, és nem kendőzte gondolatait. Tudatalatti megnyilatkozás volt a nagybetűvel írt városnév. Közvetett vallomás a szülőföldről, a létet adó közösségről. Valami genetikus kapcsolat lélekközponti szerepének ösztönös megnyilvánulása. Hogy mennyire tudatosan, mondhatni a Város helyzeti és szellemi energiahordozói tényezői adta témarendben járt el, mutatják kiemelkedő munkái, melyekben igyekezett híuen megrajzolni a Város történelmi, gazdasági, kereskedelmi és művelődésbeli helyzetét, fejlődését.

A *Szeged városa* (1959) foglalja össze a város művészettörténetét. Megismertet — ahogy ő mondja — „Szeged alkotó múltjával”. Mivel a kötetben jobbra erre összpontosít, a város életének inkább csak széles körű jellemzését adja a nagy összefüggések és a legfontosabb összetevők föltárásával.

A *Szegedi paprika* (1962) — az ő szavával élve — „az alsóvárosi ősök paraszti remeklését” mutatja be, a közel kétszáz éves szegedi paprikakultúra történetét, a paprikanövény előéletével, meghonosodásával, a termelés, az ipar, a kereskedelem, tehát az előállítás, a kikészítés, az értékesítés hármasságában és az ennek megfelelő társadalmi osztottságában. A könyv szinte dicsőítő éneke az emberi alkalmazkodásnak, az örökké újító szellem erejének. (Ma időszerűbb, mint valaha!) Hőse az alsóvárosi paraszt, a kertészkedés hasznában, örömeiben és beláthatatlan lehetőségeiben egyaránt bízó ember. Mindennek a kétszáz éves küzdelemnek az anyagát Bálint Sándor elsősorban az élőlészavas hagyományból veszi s csak aztán az írott forrásokból. Számára az élőlészavas hagyomány első számú közvetítője édesanyja, Bálint Sándorné Kőnya Anna, az öreg alsóvárosiak számára még ma is Szaka Panna, aki — olvassuk a fiú hitet tevő szép szavait — „a maga erős személyében a szegedi paprika világát a hőskortól kezdve egy fél évszázadnál tovább tevékenyen átélté és fejlődését a maga tisztességével, fáradhatatlan munkaszerezetével, odaadásával mindig szolgálta”.

Szeged reneszánsz kori műveltsége (1975) a XVI. századi Szeged társadalom- és szellemtörténetét adja: „egy színmagyar város reneszánsz kori társadalmát és műveltségét, literátusvilágát iparkodik nagyjából megrajzolni”. Tanulmánya azt a meggyőződését igazolja, hogy „az egykori hazai polgári kultúra, kezdődő humanista műveltség nemcsak német városainkra jellemző”. Szeged parasztpolgársága egykor rangos szellemi életet mondhatott magáénak, csak a hódoltság visszavető-bénító tényével magyarázható, hogy nem fejlődhetett a későbbiek folyamán országos szellemi központtá. Ehhez a török foglalásig minden feltétele megvolt, talán még egyetemalakító ereje is.

A *Szegedi nemzet*-et Bálint Sándor egyik nagy összefoglaló művének tekinti, melynek első, 1976-ban megjelent kötete a szegedi nép település- és társadalomtörténetével, vízi életével, továbbá a pásztorokodás, a mezőgazdaság hagyományai-val foglalkozik, kitekintvén a szegedi népismeret és néprajzkutatás múltjára és művelőire is. Az 1977-ben megjelent második kötet a közlekedés, a táplálkozás, a viselet, továbbá a mindezekhez tartozó népi iparágak hagyományait tárgyalja. A harmadik — e percben még nyomdában levő — kötet a népszokások, a népköltészet, a népzene világát mutatja be. Bálint Sándor az előszóban emelkedett szavakkal indokolja törekvését, mely ennek a hatalmas enciklopedikus műnek megírására készítette: „Szülővárosom népi hagyományvilágának megőrkítése sok évtizedes kutatásnak, szemlélődésnek, egy emberélet örömmel vállalt iparkodásának gyümölcse”. Munkája közben szeme előtt lebeg a vágy: „Szeretném hinni — írja —, hogy művem — olykor talán ki nem mondva — képet nyújt a szegedi táj paraszti humanizmusáról, öneszméletéről, szellemi és gazdasági önkifejtésének szinte személyes sajátosságairól is. Erről nyilván nemcsak az egyénekhez már alig köthető, azaz egyetemesnek, tipikusnak minősülő forma- és konvenciórendszernek, kiskultúrák, munkateljesítmények, hanem egyes, alkalomadtán meg is idézett alkotó egyé-

niségek: mesemondók, javasok, parasztszemélyiségek, mesteremberek mellett anynyira jellegzetesnek tetszenék, mint éppen Szeged városáé és a szegedi nagytáj népéé. Megfogalmazásából, kifejezéséből nemcsak Szeged névtelen álmodó és alkotó népe, de kifejező fiai is természetes részt mindenkor.”

Mikor alkotó egyéniségekről szól, többek között a nagy tehetségű Tombác Jánosról, a jeles mesemondóról, aki, akárcsak az eszménnyé nőtt édesanyja, szintén az önkifejező népi szellem megjelenítője. Ebben élmény volt neki segíteni, mert ahogy bevallja a *Tombác János meséi* (1975) előszavában: egy „tizenkét esztendő, örömmel végzett, szinte ünnepi munka gyümölcse: meglepetés és ajándék volt egyszerre”.

Az 1957-ben megjelent *Szegedi szótár* és az 1972-ben közreadott *Szegedi példabeszédek és jelesnapok* című nagy műveit utoljára hagytam, bár a nyelv alaphelyzeténél fogva az élre is tehettem volna őket. E két jelentős mű a szegedi népi nyelv enciklopédiája, mely munkának megírására sorsa, környezete jelölte, mi több, elrendelte. Kapcsolatai folyamatosak a szegedi nyelvi hagyományokkal, a tájszólás közösségével. Tudja, milyen nyelvi gazdagságot, kincset szedett össze több mint félszázados kutatásával. A szegedi szókinccs kiterjedt, szövevényes voltát Szeged népének társadalmi, szellemi, földrajzi, gazdasági sokrétűségében látja: „A Szótár nem egy társadalmi rétegek, a parasztságnak, hanem az egész község szegedi társadalomnak szókinccsét szeretné a maga bőségében és gazdag színeiben felölelni, társadalmi hullámzásában megörökíteni. E természetes követelményeken kívül még sajátosan adódó földrajzi és történeti szempontokat is iparkodtam érvényesíteni.” Földrajzi szempontjainak érvényesítésére nemcsak a város közigazgatási területére vitte gyűjtő-kutató útja, hanem mindenhová, ahová a korai kirajzások nyomai vezettek, s amely területek fontos nyelvi archaizmusokat őriztek. A város körzetében három nagy nyelvi tájegység rajzolódott ki: a török óta betelepedett Tápé és Algyő, továbbá a lentség vidéke, Szegedtől délre, és a futóhomok kertészkedő betelepülőinek nyelve. Történeti szempontjainak érvényesítése azt jelentette, hogy elsősorban az élő nyelvet használta forrásul, de nyelvtörténeti dokumentumokat is, egész korai nyelvemlékeket, például az 1522-es nagy értékű dézsmajegyzéket, vagy az 1496-os ún. Guilelmus — obszerváns ferences — kódexhez kötött XVI. századi, több kéz írta toldalékot, mely latin—magyar szómagyarázatot, himnuszfordításokat, beszédőredekéket tartalmaz. Használta a Lányi-kódex néven ismert premontrei rendi ordinárium nyelvi anyagát, valamint az egy évvel későbbi, 1520-as — szintén premontrei — Pozsonyi-kódexet, mely a *devotio moderna* szellemében magánajtatosságra szánt szövegeket gyűjt egybe. Fölhasználta a latin nyelvű és hangjegyes, de magyar glosszákkal ellátott Szegedi-kódexet, hogy csak a legnevezetesebbeket említsem a nyelvtörténeti forrásokként kamatoztatott számtalan XVI. századi emlékből. A horizontális és vertikális kutatás lehetőségeivel élve alkotta meg hatalmas nyelvi enciklopédiáját, a magyar nyelv-, szellem- és társadalomtörténet egyedülálló összegezését.

Bálint Sándor szellemi arculatát, akárcsak városáét, a középkori népi katolicizmus főleg orális hagyományait éltető ferences eszmeiség és a tanító rendek közvetítette írásbeli kultúra határozták meg. Ez a ferences hagyomány különösen az Alsóvárosra nyomta rá bélyegét. Bálint Sándor egy életen át elkötelezettjévé vált ennek a franciskánus szellemiségnek, a szeráfi szent kultuszát, gondolati és érzelmi világát olyan hűen ápoló közösségnek. Egész lényé árasztotta az Assisi sugalltamegfogalmazta ember- és léletszeretetet, a természetbe tárulkozás kozmikus élményét. Vallásossága ebben a ferences eszményben teljesedett ki, ennek jegyeit viselte a szegedi vallásos nép lelkisége is. Nem lett volna igazi alsóvárosi, ha a város és népe belső fejlődését, vallásos életét nem rajzolta volna meg, mely rajta a *pars pro toto* elv alapján valójában a magyar nép szakrális hagyományvilágára illik. Bálint Sándornak a vallásos néphagyományban végzett kutatásait és eredményeit csak különleges jelzővel lehet illetni, és az európai művelődéstörténetbe ágyazott nagy szintézisként kell emlegetni. Föltárja a magyar népi katolicizmus liturgikus és paraliturgikus elemeit, azaz egyházi eredetű és népi fogantatású összetevőit. Kutatásai nyomán a magyar népi vallásosság olyan szellemi örökséget, önmagáért való idearendszert jelenít meg, mely az eurázsiai kultúrába tartozó ember hit- és hiedelemvilágát, vallási fejlődését is kivetíti. A népi vallásosság korszerű történeti vizsgálatához tartozik a kötődő lelkiség és tudatvilág elemzése és a vallás paraszt-társadalmi szerepének vizsgálata. Bálint Sándor valójában háromkötetes nagy összefoglaló művében — megjegyzendő, hogy a *Karácsony, húsvét, pünkösd* csak

technikai és anyagi okok miatt jelent meg négy évvel hamarabb az 1977-es, két-kötetes *Ünnepi kalendárium*-nál — összegezi ötven év vallásos életére vonatkozó kutatási eredményeit, melyek, akárcsak a másik nagy témakör, a szegedi tematika esetében résztanulmányokban, cikkekben, monográfiákban jelentek meg. Ekként határozta meg munkája célját a *Karácsony, húsvét, pünkösd* előszavában: „Az egyházi év legnagyobb ünnepeihez, lényegében tehát Jézus evangéliumi életétől ihletett ünneplő hagyománynak, családi devóciónak és közösségi, társadalmi kultusznak, továbbá a mindennapi élet liturgikus eredetű (paraliturikus) képzetkörének áttekintése”. Mindezt, ahogy írja, a „néprajzi humanizmus szellemében... felekezeti (interconfessionalis), illetőleg népközi (interetnikus) változatosságában, amennyire már és még lehetséges”. S miért az egyházi év ritmusában veszi sorra? Azért, mert — indokolja a bevezetésben — „az ember az esztendőt mindig kultikus egésznek érezte, és kozmikus fordulatait máig számon tartja. A keresztyén egyházi évnek Jézus evangéliumi életéhez igazodó rendje az öszövetési kultuszból, az antik pogányság és az európai népek archaikus ünneplő hagyományai-ból ötvöződött össze, egyben ráépült a csillagászati, illetőleg gazdasági évré.”

S itt most megállok.

Nem véletlen, hogy oly közel kerültem Bálint Sándorhoz. A kölcsönös megértés révén alakultak át a kezdeti szakmai találkozások igaz barátsággá. Értettük egymás törekvéseit, ismertük a munkánkkal járó nehézségeket. Vállaltuk is őket, bízva abban, hogy leküzdhetők lesznek, ha sikerül úgy láttatnunk a népi vallásosság lényegi elemeit, ahogy mi látjuk, azaz magatartásformákba szervesült rendnek, egzisztenciális hatású-kihatású formáló erőnek. Mindennek vizsgálata egy ideig azért volt nehéz — és innét eredt Bálint Sándor számtalan gondja is —, mert nem tudatosíthattuk és nem a megfelelő értelmezésben szembesülhettünk a vallás realitásával, a népi valóságot kiteljesítő, ha úgy tetszik, kiegészítő szerepével népünk életében, múltjában semmi mással nem pótolható lét létével. Ez magyarázza, hogy a népi vallásosság célelemei között legalább annyi irányul a földi létre, mint amennyi a túlvilágra, ha ugyan nem több. A népi gondolkodásban a transzcendencia magától értetődően szolgál pragmatista, célirányos törekvéseket. A nép az égi apparátust nemcsak üdve szolgálatára valónak tekinti. Elégge bevallottan saját életmenete zavartalanságának biztosítását is várja tőle. Elfogadja a vallás egyháza által adott rendeltetését, azonban kevésbé érzékeli és követi a hivatalos vallásszemlélet túlvilági irányultságát, az esetleg kilátásba helyezett, sőt kiérdemelt örökkévalóság mennyei örömeit. Inkább követi a földi valóság körébe utalható, szenzuálisan is megragadható értékeit. A paraszti valóság szemléletben minden az élet, a természet rendjének szolgálatában áll, még maguk az égiek is, akik nélkül ez a rend nem volna fönnttartható. A nép életében és vallásosságában a valóságos és transzcendens állandóan váltja egymást, mely előbb-utóbb értékrendi váltást is eredményez, s végül elmossa a határokat. A valóságos kivetül az égi szférába, és az égi szféra beépül a valóságba. A népi vallásosságot kifejező gondolkodásmód ezt a kettősséget tükrözi, mely „az egyik szemem a földön, a másik az égen” szemlélet kettős optikájában nyilvánul meg. A népnél a vallásnak a pusztá léthez tapadó funkciója alapvetőbb, mint bármely más társadalmi rétegnél. A paraszti életben a vallás személyes erőinek befolyásoló tevékenysége nélkül elképzelhetetlen volt a lét fönntartása, a gazdálkodás, a földművelés, az állattenyésztés eredményessége. Őseink tudatosan bástyáztak körül magukat szentjeik seregével. Donát, Flórián, György, Izidor, Jakab, Orbán, Simon, Vendel szobrai nemcsak a határban vigyázkodtak — ahogy egyik öregasszonyunk mondta —, hanem az égi központban is, mint valami vezetőségi testület tagjai végezték a közösséget szolgáló feladataikat. Így húzódhattak be a vallási tudat irracionális, misztikus formái a köznapit tudat formái közé. Át- meg átszőtték azokat, akárcsak a mindennapok életét, s kihámozhatatlanul beleépültek. Legtöbb esetben célszerűségi, hasznossági törekvésekkel. Abban az életformában, amelyben a vallás ilyen szerephez jut, leomlik a valóság feletti határa. Az élet számtalan jelensége az égi vázsonra vetül föl, és természetes magyarázat helyett misztikus értelmezést nyer. Az égi világ lakói meg gyakran szállnak le a földre, ahol — akár a görög istenek — otthonosan érzik magukat. Oldalakat lehetne minderről írni s idézni bizonyítékul a vallásos népköltészet tanúságát, mely élénken láttatja ezt a profanizáló népi szemléletet. A népi költés valóságjegyű transzcendencia vonását okozza, mintegy a történeti múlt következményeként.

Ilyen és hasonló fölismerések birtokában értettük meg egymást Bálint Sándorral, s tudtuk, mit hogyan keressünk, milyen jelenségnek mi lehet a háttérben, amely mögé érdemesebb bekukkantani, mint az előtérben lefolyó cselekménysorra összpontosítani. Különösen érdekes volt ez egy olyan világban, amely néplélektanilag fölöttébb bonyolult anyagot hozott: belső gubancok és tisztázatlanságok sorát az emberekben, akik ennek megfelelően „viselkedtek”. Elrejtették a vélt rejtegetnivalót: az igazat, s kimutatták a vélt kimutatnivalót, a hamisat. Nem volt könnyű e még le nem ülepedett világban és időben oldani a kívülrekeszteni akarás jeges gyűrűjét. Bálint Sándornak sikerült, nemcsak Alsóvárosban, ahol otthon volt, de szerte az országban, ahol megfordult és gyűjtőmunkát folytatott.

A Bálint Sándor-kutatás elemzése olyan átfogó, ugyanakkor szétágazó ismereteket kíván, amelyek birtokában az ember a részleteket önmagukban is egységként kezelheti, de az egészbe építve összefüggő életművé emelheti. Az ilyen komplex munkásságot fölmutató nagy tudós tevékenységének értelmezése nehéz feladatot ró az emberre, s klasszikus igénnyel mért néprajzi felkészültséget igényel.

Tálasai István néprajztudós Bálint Sándor temetésén tartott búcsúbeszédében markáns vonásokkal rajzolta meg Szeged nagy fiának alakját, akiben nemcsak a polihisztor tudós jelent meg, hanem a mindent eltűrő-elviselő, a szeretettel mindent átlényegítő, megszépítő férfi tiszta embersége is, szinte szakrális régióba lendült. Csak egy ilyen ember válthatja ki azokat az erős fájdalmat és döbbenetet eláruló szavakat, melyek „szívet szorító szomorúsággal” törtek föl, hogy előbb a jó barát elvesztése fölötti gyász érzelmét tolmácsolják, s csak aztán adjanak helyet a halál okozta szakmai veszteség fölmérésének, annak, hogy „mit veszített tudományszakunk Bálint Sándor tragikus halálával, milyen értéket hagyott a magyar s egész Európa szaktudományára, és mi az, amiért számunkra sokáig, talán örökre utolérhetetlen!” — Így köszönt el Tálasai István akadémikus a Magyar Tudományos Akadémia és a néprajztudomány nevében és képviselőjében a fiatalkori barátától és évtizedeken át pályatárstól. — „Most, hogy megtérsz elődeid közé végső nyugalomra, te tiszta lelkű, nagy tudósunk, barátunk, búcsúzzunk Tőled a klasszikus mondással: Vale anima candida, terra tibi levis sit!”

A nyelv szerelme

A 75 éves Bálint Sándornak

*Mi van ott túl, a látóhatár mögött,
mit tudsz ott és mit álmodsz oda,
a titkokat dajkáló Tisza fölött
nézve a világot naponta...?*

*Nézve és szeretve-ízelve járja
örökös gondod a vidéket
s a népek ízes szavát hívja-várja,
hogy tovaröppentsd az ígétet.*

*Mennyire egy vagytok: Te és a Város
s benne a nép: „szögedi nemzet”...
Fia voltál s atyja lettél, kincstáros,
s öröklétre szülted a nyelvet.*

*A nyelvet, a mosolygó méltóságút,
a Tisza-ihlette szerelmezt,
mely bölcsé melengeti a mélabút
s napfényben áld, érlel örömet.*

*Az élet szerelmét hirdeted, óvod,
és az ős-erejű hatalmat,
mely hűséggel-hittel szépít világot
s lelkekből népedre kiárad.*

DÉKÁNY ENDRE